

Jan Kluza*

Odpowiedzialność sprawcy wypadku drogowego ze skutkiem śmiertelnym za zabójstwo w typie podstawowym (art. 148 § 1 Kodeksu karnego)**

1. WSTĘP

W obecnym stanie prawnym przestępstwo wypadku drogowego zostało stypizowane w rozdziale XXI Kodeksu karnego¹ poświęconym przestępstwom przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, w ramach którego umiejscowiony został art. 177. Artykuł ten w paragrafie 2 przewiduje kwalifikowany typ przestępstwa spowodowania wypadku drogowego, którego następstwem jest śmierć innej osoby albo ciężki uszczerbek na jej zdrowiu zagrożony karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Oprócz tego w art. 173 § 3 i 4 k.k. ustawodawca przewidział surowszą odpowiedzialność za spowodowanie katastrofy w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, zagrażającą życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, której następstwem jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób (odpowiednio umyślnie i nieumyślnie). W orzecznictwie jednak zasygnalizowano możliwość zakwalifikowania spowodowania skutku śmiertelnego w wyniku naruszenia reguł ruchu drogowego nie tylko na podstawie przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, lecz także jako zbrodnię zabójstwa z art. 148 § 1 k.k.

Pomiędzy występkiem z art. 177 § 2 k.k. i przestępstwem z art. 148 § 1 k.k. zachodzić powinien – co do zasady – stosunek wykluczania, ponieważ czyny te określa nie tylko odmienna strona przedmiotowa, lecz przede wszystkim przeciwstawna strona podmiotowa działania sprawcy. W niektórych jednak przypadkach będzie zachodzić pozorny stosunek zawierania pomiędzy zabójstwem a wypadkiem ze skutkiem śmiertelnym, który należałoby rozstrzygnąć poprzez przypisanie

* Mgr Jan Kluza jest doktorantem w Katedrze Postępowania Karnego, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Polska, ORCID: 0000-0002-0929-6093, e-mail: jan.kluza@hotmail.com

** Data zgłoszenia tekstu przez autora: 15.12.2020 r.; data przyjęcia tekstu przez redakcję do publikacji: 3.03.2021 r.

¹ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2020 r. poz. 1444) – dalej k.k.

zbrodni ze względu na wskazanie, że kierujący przewidywał spowodowanie skutku śmiertelnego i się na niego godził, co zostanie bliżej przedstawione w dalszej części niniejszego artykułu.

2. CHARAKTER ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ ZA WYPADEK ŚMIERTELNY W OPARCIU NA OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISACH

Istotą przestępstwa z art. 177 § 2 k.k. jest naruszenie, chociażby nieumyślne, zasad bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, którego skutkiem jest spowodowanie wypadku, w którym inna osoba ponosi śmierci lub doznaje ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. W tym względzie wymogiem odpowiedzialności karnej jest naruszenie reguł bezpieczeństwa i postępowania z dobrem prawnym rozumianych jako reguły ruchu drogowego². Przede wszystkim, w odniesieniu do ruchu lądowego, reguły te są zawarte w ustawie – Prawo o ruchu drogowym³, jednak część z nich ma charakter nieskodyfikowany wynikający ze zwyczaju⁴. Jak wskazał Sąd Najwyższy (dalej SN), „Poza regulacjami ustawowymi mogą pozostawać zasady bardziej ogólne, których naruszenie także rodzi odpowiedzialność karną. (...) Taka konkretyzacja powinna natomiast niewątpliwie następować w ramach ustaleń faktycznych prezentowanych w pisemnych motywach wyroku”⁵.

Strona podmiotowa przestępstwa wypadku drogowego polega na nieumyślności, jednak określenie to ze względu na złożoną specyfikę postępowania ma niejako charakter mieszany. Ryszard A. Stefański w tym zakresie wskazuje, że art. 177 § 1 k.k. „zawiera **dwie klauzule nieumyślności**: jedną odnoszącą się do naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu, wyrażoną zwrotem «naruszając, chociażby nieumyślne, zasady bezpieczeństwa» i drugą dotyczącą skutku, zawartą w sformułowaniu «powoduje nieumyślne wypadek»”⁶ (pogrubienie – J.K.). Przesłanką czynu zabronionego jest naruszenie reguł postępowania w ruchu drogowym, jednak jak *explicite* wynika z treści przepisu art. 177 § 1 k.k., może ono nastąpić bądź umyślnie, bądź nieumyślnie, co wynika z posłużenia się przez ustawodawcę sformułowaniem „chociażby nieumyślne”. Przestępstwem jest jednak spowodowanie skutku, który musi nastąpić nieumyślnie. Wyraz temu, co należy wprost odnieść do art. 177 § 2 k.k., dał SN, stwierdzając że: „Przestępstwo z art. 177 § 1 k.k. stanowi występki nieumyślny w znaczeniu art. 9 § 2 k.k., jednak naruszenie zasad bezpieczeństwa w ruchu może nastąpić zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie. Występujące w opisie znamion czynu z art. 177 § 1 k.k. zróżnicowanie sposobu naruszenia zasad bezpieczeństwa rodzi obowiązek sądu, w razie skazania za tak kwalifikowane przestępstwo jednoznacznego wskazania sposobu naruszenia przez sprawcę zasad bezpieczeństwa w określonym rodzaju ruchu”⁷. Odpowiedzialność za skutek śmiertelny sprowadza się zatem do tego, że sprawcy może być obiektywnie przypisany skutek, ponieważ doprowadziło do niego nieprzestrzeganie przez niego

² G. Bogdan [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. I, *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, s. 490.

³ Ustawa z 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (tekst jedn.: Dz.U. z 2020 r. poz. 110).

⁴ G. Bogdan [w:] *Kodeks...*, s. 490–491.

⁵ Wyrok SN z 2.10.2014 r., V KK 77/14, LEX nr 1532787.

⁶ R.A. Stefański [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020, s. 1137.

⁷ Wyrok SN z 1.12.2005 r., V KK 353/05, LEX nr 174672.

reguł ostrożności⁸. Jak wskazał SN, „Czynność sprawcza, stanowiąca znamię czynu z art. 177§ 2 k.k. jest dwuczłonowa. Pierwszy człon polega na naruszeniu zasad bezpieczeństwa w ruchu, zaś drugi na spowodowaniu skutków”⁹.

3. UŻYCIE SAMOCHODU JAKO PRZEDMIOTU PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO ŻYCIU I ZDROWIU

Omawianą problematykę należy zacząć od rozróżnienia sytuacji, w której sprawca nieumyślnie doprowadza do wypadku drogowego, o którym mowa w art. 177 k.k., od sytuacji, kiedy pojazd służy jedynie jako przedmiot do zrealizowania skutku i urzeczywistnienia zamiaru kierowcy. W takim przypadku samochód stanowi takie samo narzędzie jak nóż, broń czy drewniany kij. Przykładowo, można wskazać na stan faktyczny, w którym D.T. został oskarżony o to, że: „przewidując możliwość i godząc się ze skutkiem w postaci zabójstwa P.G., prowadząc w ruchu lądowym po ulicy (...) w K., pojazd mechaniczny w postaci samochodu marki B. o nr rej. (...) w stanie nietrzeźwości, (...) umyślnie doprowadził do potrącenia wyżej opisanym samochodem znajdującego się na ulicy pokrzywdzonego i przez to spowodował obrażenia ciała (...), jednakże zamierzonego skutku w postaci śmierci P. G. nie osiągnął wobec udzielenia mu pomocy medycznej (...)”¹⁰. Sąd Okręgowy (dalej SO) w Krakowie uznał oskarżonego za winnego czynu z art. 156 § 2 k.k., jednakże na skutek apelacji Sąd Apelacyjny (dalej SA) w Krakowie uchylił ten wyrok do ponownego rozpoznania sądowi I instancji. Powyższy przypadek stanowi przykład posłużenia się samochodem jako przedmiotem służącym umyślnie do realizacji czynu zabronionego, co wyklucza kwalifikowanie czynu jako nieumyślnego spowodowania skutku, o którym mowa w art. 177 § 2 k.k. Podobnego stanu faktycznego dotyczył wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie, w którym utrzymano wyrok sądu I instancji wobec M.R., gdzie uznano go za winnego tego, że: „działając w zamiarze bezpośrednim spowodowania u J.M. lekkich obrażeń ciała wyjechał swoim samochodem marki P. nr rej. (...) na drogę będąc przekonany, iż drogą tą porusza się J.M. kierujący stanowiącym jego własność samochodem F. (...), w sytuacji, gdy drogą tą faktycznie poruszał się, po wyjechaniu z posesji jego byłej konkubiny K.G., jadący z przeciwnego kierunku samochód marki O. (...) nr rej. (...), zjechał na pas ruchu samochodu marki O. (...) i przodem swojego samochodu uderzył w przód tego pojazdu, którym kierowała J.B., a pasażerami były jej dzieci: 4-letnia J. i 2-letnia E., w następstwie czego samochód marki O. (...) został uszkodzony na kwotę 4700 zł na szkodę G. i A.B., czym spowodował nieumyślnie u J.B. obrażenia ciała w postaci stłuczenia głowy, stłuczenia kręgosłupa szyjnego i potłuczeń ogólnych, które to obrażenia naruszyły czynności narządu jej ciała na okres poniżej dni siedmiu”¹¹. W powyższych przypadkach mamy do czynienia z wykorzystaniem

⁸ Zob. D. Szeleszczuk [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. I, *Komentarz do artykułów 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, s. 462.

⁹ Postanowienie SN z 26.07.2016 r., II KK 203/16, LEX nr 2090902.

¹⁰ Cyt. za: wyrok SA w Krakowie z 19.05.2016 r., II AKa 65/16, [http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/za-b\\$00f3jstwo\\$0020drogowe/152000000001006_II_AKa_000065_2016_Uz_2016-05-19_001](http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/za-b$00f3jstwo$0020drogowe/152000000001006_II_AKa_000065_2016_Uz_2016-05-19_001) (dostęp: 6.03.2021 r.).

¹¹ Cyt. za: wyrok SA w Lublinie z 6.12.2012 r., II AKa 253/12, [http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/za-b\\$00f3jstwo\\$0020drogowe/153000000001006_II_AKa_000253_2012_Uz_2012-12-06_001](http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/za-b$00f3jstwo$0020drogowe/153000000001006_II_AKa_000253_2012_Uz_2012-12-06_001) (dostęp: 6.03.2021 r.).

samochodu jako przedmiotu czynności wykonawczej, w związku z umyślnym popełnieniem przestępstwa na szkodę konkretnych osób, co w sposób oczywisty eliminuje możliwość przyjęcia działania w ramach nieumyślnego z natury wypadku.

4. ZABÓJSTWO DROGOWE

Odmienne przedstawia się kwestia związana z działaniem nie przeciwko konkretnej osobie, u której skutek w zamiarze kierowcy miał powstać, lecz ze spowodowaniem skutku śmiertelnego wobec nieprzestrzegania reguł ruchu drogowego, a więc *prima facie* zachowania typowego dla wypadku drogowego. Na gruncie art. 177 § 2 k.k. podkreślano, że oceniając stopień społecznej szkodliwości czynu, sąd powinien baczyc na to, czy naruszenie reguł ruchu drogowego miało charakter rażący, czy też nastąpiło w wyniku błędnej oceny sytuacji¹². Jednak stopień naruszenia tych reguł i relacja świadomości kierującego do otaczającej go rzeczywistości może powodować zmianę kwalifikacji prawnej czynu. Problematyka odpowiedzialności sprawcy wypadku drogowego za przestępstwo zabójstwa była już podnoszona w praktyce, m.in. w przypadku śmiertelnego potrącenia dwóch osób na przejściu dla pieszych przez kierowcę jadącego z prędkością 135 km/h¹³. Już zresztą Kodeks karny z 1932 r.¹⁴ oparty był na zasadzie postrzegania przestępstw drogowych jako popełnianych z zamiarem ewentualnym, kodeks ten nie przewidywał bowiem odrębnego typu czynu zabronionego współcześnie rozumianego jako nieumyślny wypadek drogowy. Na kanwie ówczesnego art. 216 § 1 Sąd Najwyższy stwierdził, że: „Warunkiem przypisania sprawcy przestępstwa drogowego umyślnej postaci winy (art. 215 § 1 k.k., art. 242 § 1 k.k.) jest wykazanie, że sprawca przewidywał możliwość skutku przestępnego i co najmniej na skutek ten się godził. W obu powyższych dyspozycjach skutkiem przestępnym nie jest katastrofa w komunikacji czy śmierć człowieka, ale sprowadzenie niebezpieczeństwa katastrofy (art. 215 § 1 k.k.) albo narażenie życia człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo (art. 242 § 1 k.k.)”¹⁵. Dopiero Kodeks karny z 1969 r.¹⁶ doprowadził do odrębnej penalizacji wypadku drogowego.

W przypadku spowodowania wypadku drogowego, którego skutkiem jest śmierć człowieka, odpowiedzialność karna za ten skutek cechuje się tym, że sprawca nie obejmował swoją wolą spowodowania tego skutku i na niego się nie godził, lecz powinien obejmować go świadomością (świadoma nieumyślność) lub powinien być mieć taką świadomość (nieświadoma nieumyślność)¹⁷. Podkreślenia wymaga to, że: „Obiektywna przewidywalność skutku jest elementem właściwym zarówno dla umyślności, jak i nieumyślności, albowiem warunkuje możliwość przypisania przestępstwa”¹⁸. Dlatego też w sytuacji, kiedy kierujący nie mógł dostrzec pieszego

¹² K.J. Pawelec, *Z problematyki karania sprawców przestępstw drogowych*, „Przegląd Sądowy” 2017/10, s. 79.

¹³ <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1390653,piraci-drogowi-to-wedlug-prokuratury-mordercy.html?fbclid=IwAR1pZirCuwiYwIXEgg8Q8F117AAkbQsaEeX0EQ6Zx9LgmMQa-d-YgEfh2Dw> (dostęp: 6.03.2021 r.).

¹⁴ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11.07.1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm.).

¹⁵ Uchwała SN z 22.06.1963 r., VI KO 54/61, LEX nr 136345.

¹⁶ Ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.).

¹⁷ W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2014, s. 220–221.

¹⁸ Wyrok SA w Warszawie z 13.11.2019 r., II AKa 160/19, LEX nr 2750303.

ubranego na ciemno znajdującego się w nocy na jezdni, nie można mu przypisać skutku śmiertelnego¹⁹, ponieważ na płaszczyźnie normatywnej obiektywnego przypisania skutku modelowy obywatel mógłby nie przypuszczać, że na jezdni będzie się znajdował pieszy. Możliwe jest jednak przyjęcie stanowiska, że sprawca obejmował swoją świadomością spowodowanie skutku śmiertelnego i na niego się godził, a więc działał z zamiarem ewentualnym.

Trafne jest stwierdzenie, że: „Zamiar, jako świadomość rzeczywistości i połączona z nią wola określonego zachowania, jest elementem stanu faktycznego (rzeczywistości), i jako taki podlega dowodzeniu według wszystkich reguł postępowania dowodowego i dokonywania ustaleń faktycznych. Stąd zamiar nie może być przedmiotem przypuszczeń i domniemań, ani formułowanej alternatywnej w stosunku do ustaleń sądu, możliwej wersji zdarzenia”²⁰. Trzeba dodać, że: „Ustalenie zamiaru sprawcy musi być czynione zawsze w realiach konkretnej sprawy w oparciu o dostępne i przeprowadzone dowody. Wskazać należy także, że istota zamiaru ewentualnego zgodnie z art. 9 § 1 k.k. *in fine* polega na tym, że sprawca przewidując możliwość popełnienia czynu zabronionego godzi się na to. Przyjęcie takiej postaci zamiaru musi opierać się na pewnym ustaleniu, że określony skutek był rzeczywiście wyobrażony przez sprawcę, a także iż był przez niego akceptowany”²¹. W związku z tym, „Ustalenia faktyczne dotyczące znamion podmiotowych powinny odwoływać się do całokształtu materiału dowodowego sprawy. Zamiar sprawcy, choć istnieje tylko w jego świadomości, to jest faktem psychologicznym, zatem podlega dowodzeniu na tych samych zasadach, co fakty z zakresu strony przedmiotowej czynu”²². Udowodnienia wymaga zatem to, że – w przeciwieństwie do wypadku drogowego – kierujący liczył się z tym, iż może spowodować skutek śmiertelny i przewidując taką możliwość godził się na to, a więc działał z zamiarem ewentualnym. Istotna jest tu więc przede wszystkim strona podmiotowa działania sprawcy, ponieważ strona przedmiotowa pozostaje w zasadzie taka sama – na gruncie obiektywnego przypisania skutku spełnione muszą być te same warunki.

Omawianego zagadnienia dotyczy wprost stan faktyczny będący przedmiotem rozstrzygnięcia przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, w którym W.P., jak przyjął sąd, przewidując możliwość zabicia R.K. i godząc się na to, pozbawił go życia w ten sposób, że na skrzyżowaniu ulic „jadąc z prędkością nie mniejszą niż 108,9 km/h, lewym pasem, widząc przechodzącego prawidłowo ze strony lewej na prawą na zielonym świetle przez oświetlone przejście dla pieszych wymienionego pokrzywdzonego, przy włączonej czerwonej sygnalizacji świetlnej wjechał na przejście dla pieszych, nie wykonując pomimo możliwości żadnego manewru zmierzającego do uniknięcia potrącenia pieszego, uderzył w niego przednią lewą częścią prowadzonego pojazdu”²³, w wyniku czego pokrzywdzony zmarł na skutek odniesionych obrażeń. W wyroku tym SA stwierdził, że: „W zależności od rodzaju stworzonej przez kierującego pojazdem mechanicznym sytuacji drogowej, wynikającej z naruszenia podstawowych

¹⁹ W. Kotowski, *Wzorcowe rozstrzygnięcie w sprawie wypadku drogowego ze skutkiem śmiertelnym*, „Palestra” 2020/10, s. 134.

²⁰ Wyrok SA we Wrocławiu z 3.10.2018 r., II AKa 295/18, LEX nr 2605261; zob. też I. Andrejew, *Kodeks karny. Krótki komentarz*, Warszawa 1986, s. 18.

²¹ Wyrok SA we Wrocławiu z 25.04.2019 r., II AKa 27/19, LEX nr 2679666.

²² Wyrok SA w Krakowie z 5.02.2019 r., II AKa 286/18, LEX nr 2707537.

²³ Wyrok SA we Wrocławiu z 19.12.2017 r., II AKa 281/17, LEX nr 2491410.

zasad ruchu drogowego, ze świadomością wysokiego prawdopodobieństwa zaistnienia negatywnych skutków, którym sprawca nie stara się przeciwdziałać, możliwe jest uznanie, że potrącenie na przejściu dla pieszych człowieka ze skutkiem śmiertelnym, stanowi zbrodnię zabójstwa popełnionego w formie zamiaru ewentualnego (art. 148 § 1 k.k.), a nie wypadek komunikacyjny określony w art. 177 § 2 k.k.”²⁴. Ze stanowiskiem tym należy się w pełni zgodzić. Dla prawidłowego zrozumienia tej kwestii, krótkiego przytoczenia wymaga przedmiotowy stan faktyczny: oskarżony bowiem prowadząc skradziony samochód z prędkością przekraczającą 100 km/h uciekał przed policją, nie stosując się do znaków drogowych i sygnalizacji świetlnej, i wjechał na oświetlone przejście dla pieszych w momencie, kiedy dla jego kierunku jazdy wyświetlane było czerwone światło sygnalizacji. Trafnie SA nie podzielił zarzutów apelacji, która podnosiła, że kierujący chciał wyminąć wyjeżdżający z bocznej uliczki autobus i pieszego, co uzasadniać miałoby kwalifikację czynu z art. 177 § 2 k.k., ponieważ kierujący nie podjął żadnego manewru, który na to miałby wskazywać, a w szczególności nie podjął próby hamowania i nie zmniejszył prędkości. W istocie zatem argumentacja obrony zmierzała do tego, że kierujący chciał przejechać z prędkością ponad 100 km/h przy czerwonym świetle „pomiędzy” autobusem a pieszym, dostrzegając w potrąceniu tego pieszego działanie nieumyślne. Odnosząc się do tej kwestii, SA trafnie stwierdził, iż: „Nie powinno podlegać wątpliwości, że kierujący samochodem oskarżony jadący z prędkością ponad 100 km/h jedną z głównych ulic kilkudziesięciotysięcznego miasta J., uciekający przed Policją, lekceważący wszystkie przepisy ruchu drogowego, jadący niemal «na oślep», widząc z daleka człowieka wkraczającego na przejście dla pieszych na zielonym świetle, wykazał zupełną obojętność przejawiającą się brakiem jakiegokolwiek aktywności w kierunku zapobieżenia skutkowi”²⁵. W związku z tym implikuje to przyjęcie zamiaru ewentualnego, ponieważ „Sprawca działa z zamiarem ewentualnym popełnienia przestępstwa wtedy, gdy ma on świadomość możliwości nastąpienia skutku przestępczego i na to się godzi, to znaczy wprawdzie nie chce, aby skutek taki nastąpił, ale zarazem nie chce, żeby nie nastąpił, a więc gdy wykazuje całkowitą obojętność wobec uświadomionej sobie możliwości nastąpienia skutku przestępczego”²⁶.

Przyjęcie zamiaru wynikowego wymaga świadomości możliwości nastąpienia skutku (element intelektualny) i godzenia się na niego (element woluntatywny)²⁷. Zaistnienie zamiaru musi mieć miejsce przed realizacją znamion czynu i musi towarzyszyć ich realizacji²⁸. Na gruncie prawa karnego zgoda rozumiana jest rozmaicie – według koncepcji zgody jest to sytuacja, w której sprawca i tak kontynuowałby działanie, gdyby miał pewność co do nastąpienia czynu zabronionego; według teorii obojętności woli jest to sytuacja, w której sprawca ani nie chce, ani chce żeby czyn nastąpił, lecz jest to dla niego obojętne; stosownie do teorii nietolerowanego ryzyka sprawca podejmuje się działania mimo jego nieakceptowalnej społecznie

²⁴ Wyrok SA we Wrocławiu z 19.12.2017 r., II AKa 281/17.

²⁵ Wyrok SA we Wrocławiu z 19.12.2017 r., II AKa 281/17.

²⁶ Wyrok SA we Wrocławiu z 8.12.2012 r., II AKa 210/12, LEX nr 1216437.

²⁷ W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie...*, s. 213.

²⁸ K. Burdziak, *Aspekt wolincjonalny zamiaru bezpośredniego i ewentualnego – rozważania na tle kwalifikowanych typów przestępstwa zabójstwa*, „Prawo w Działaniu” 2020/43, s. 112.

szkodliwości; według teorii prawdopodobieństwa godzenie się oznacza sytuację, w której sprawca podejmuje działanie mimo świadomości wysokiego prawdopodobieństwa popełniania czynu, oraz teoria obiektywnej manifestacji według której godzenie się zachodzi wówczas, gdy wynika to z przejawu zachowania sprawcy²⁹. W starszej literaturze Edmund Krzymuski wskazywał, że zamiar nieoznaczony zachodzi m.in. wtedy, gdy „Sprawca skierował swoje działanie, ku spowodowaniu jakiegoś skutku nieprzestępnego (względnie mniej przestępnego), ale przewidywał, że z jego działania powstać może jakiś skutek przestępny (względnie bardziej przestępny) i nawet myśl, że ów przewidywany przezeń skutek stałby się następstwem jego działania, nie zdołała go powstrzymać od tego ostatniego”³⁰. O woli warunkowej z kolei pisał Juliusz Makarewicz, wskazując, że ma ona miejsce „na wypadek, jeżeli zaszła dalsza zmiana w świecie zewnętrznym, nie ta, lub nie tylko ta, do której sprawca zmierza, lub jeśliby zaszły znamiona stanu faktycznego innego, niż ten, który sprawca miał na oku”³¹. Szeroko poglądy na temat „godzenia się” wyrażane w doktrynie prawa karnego zreferował Jan Waszczyński, który wskazał, że: „sprawca działający w zamiarze ewentualnym ma z jednej strony wolę narażenia określonego dobra na bezpośrednie niebezpieczeństwo, a z drugiej pozostaje obojętny wobec faktu nastąpienia skutku”³². Krytycznie do teorii obojętności woli odnosił się Kazimierz Buchała, krytykując zrównanie woli z zamiarem³³. Autor ten stwierdza, że: „świadomość dużego prawdopodobieństwa przy braku przekonania, że uboczny skutek nie nastąpi, implikuje jego współchcenie”³⁴. Marian Cieślak w końcu stwierdza, że: „Nie ma chyba powodu do wątpliwości, że istnieją sytuacje, w których dla sprawcy jest mniej więcej obojętne, czy przewidywany, jako możliwy, uboczny efekt jego zachowania się nastąpi, czy nie. O nastawieniu emocjonalnym można tu mówić właściwie tylko w sensie jego braku, skoro zakłada się, że sprawca nie chce tego ubocznego efektu. Chodzi tu raczej o swoistą postawę sprawcy. Jej stwierdzenie w procesie powinno prowadzić do przyjęcia zamiaru ewentualnego nawet w wypadku stosunkowo niedużego, lecz przewidywalnego przez sprawcę prawdopodobieństwa ubocznego skutku”³⁵. Stanowisku temu nie można odmówić racji, wszak art. 9 § 1 k.k. nie określa żadnego przewidywalnego przez sprawcę poziomu prawdopodobieństwa. Trzeba natomiast przypomnieć, że projekt Kodeksu karnego z 1997 r. w pracach komisji kodyfikacyjnej przewidywał węższą postać zamiaru ewentualnego przez to, że sprawca miał przewidywać znaczne prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego³⁶. Zrezygnowanie z tego przymiotnika w treści przepisu nie może pozostawać bez wpływu na jego wykładnię. Do tego też nawiązuje Jacek Giezek, stwierdzając że: „O zamiarze mówić bowiem można dopiero wówczas, gdy mamy do czynienia ze świadomym dążeniem podmiotu w kierunku osiągnięcia stanu rzeczy, który – z mniejszym lub większym prawdopodobieństwem,

²⁹ W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie...*, s. 214–215. Na inne jeszcze koncepcje zgody wskazuje K. Burdziak, *Aspekt wolincjonalny...*, s. 113–114.

³⁰ E. Krzymuski, *Wykład prawa karnego ze stanowiskami nauki i prawa austriackiego*, Kraków 1901, s. 304.

³¹ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1932, s. 64.

³² J. Waszczyński, *Jeszcze w sprawie zamiaru ewentualnego*, „Palestra” 1977/5, s. 78.

³³ K. Buchała, *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989, s. 313.

³⁴ K. Buchała, *Prawo...*, s. 316.

³⁵ M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1990, s. 319.

³⁶ Komisja ds. reformy prawa karnego, *Uzasadnienie do projektu kodeksu karnego*, „Państwo i Prawo” 1994/3 (wkladka), s. 7.

proceeds to the realization of the sign of the prohibited act³⁷. In other words, the living hope, that the perpetrator notices, that it may occur, does not materialize if there is a lack of abstention from the act, that is, the act is intentional³⁸.

Although Włodzimierz Wróbel and Andrzej Zoll indicate, that simultaneously and more strongly on the attempt the theory of probability is connected with the concept of objective manifestation, according to which agreement occurs at that time, when despite the high probability of the occurrence of the act the perpetrator proceeds with the act, not manifesting the will of its non-occurrence³⁹, that is not the point of view of uniformity. In the further course in some of the researches it is indicated that in this regard the concept of indifference of will⁴⁰. Not less it should be indicated, that, although it is not possible to assume the intention, it is established on the basis of the objective circumstances of the act and the determination in this regard must be holistic⁴¹. It is important at the same time, that independently of the adopted concept, the perpetrator must be aware of the fact, that his action may lead to the commission of the prohibited act. The emphasis requires that, that: „The obligation of prediction has a character of an objective one, that is, it is assessed according to the average standard of the subject. It indicates that only those, who behaved with due care and caution, may not be held responsible for the fact, that they did not show more care than the average one. The failure to show the average care is not in itself a sufficient ground for criminal responsibility, if the perpetrator was not able to show more care from the point of view of individual ones, that is, from the point of view of his individual possibilities”⁴².

Referring to these indications on the ground of the problematics of road accidents, it is reasonable to divide the indication of the Court of Appeals in Wrocław. The circumstance, that the perpetrator violates in a way that is dangerous to the rules of road traffic, does not exclude his responsibility for other offenses than those defined in article XXI of the Criminal Code concerning safety in communication. Critically, however, to this position, the author of the article, Kazimierz Pawelec, who on the basis of art. 174 and 177 k.k. indicates, that: „The intention of the perpetrator should refer directly to the caused danger, and not to the result of this danger in the form of a catastrophe or even an accident on the road. (...) The perpetrator must have intended the potential result, and at least the high probability of its occurrence. For the intention of the act to be intentional, it is necessary to determine not only the awareness of the perpetrator, but also his will in relation to the caused danger. The above is a serious problem of a nature of evidence. It is not about proving the intention of the perpetrator to cause the danger, but about proving the fact, that the perpetrator intended the danger, and not the result of the danger”⁴³. The author indicates, that the lack of proof of the intention of the perpetrator, if any, is

³⁷ J. Giezek, *Strona podmiotowa czynu zabronionego a model i kryteria subiektywnego przypisania* [w:] *Obiektywne oraz subiektywne przypisanie odpowiedzialności karnej*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2016, s. 93.

³⁸ J. Giezek, *Strona podmiotowa...*, s. 101.

³⁹ W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie...*, s. 215; A. Zoll [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, *Komentarz do art. 1–52*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, s. 155.

⁴⁰ T. Dukiet-Nagórska, O. Sitarz [red.] *Prawo karne. Część ogólna, szczególna i wojskowa*, Warszawa 2020, s. 124; L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2017, s. 84; J. Warylewski, *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2020, s. 395.

⁴¹ M. Budyn-Kulik [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2016, s. 235.

⁴² Postanowienie SN z 3.10.1962 r., *Rw 993/62*, LEX nr 135989.

⁴³ K.J. Pawelec, *Potrącenie na przejściu dla pieszych ze skutkiem śmiertelnym jako zabójstwo – glosa – II AKa 281/17*, „*Monitor Prawniczy*” 2020/7, s. 379.

kórego nie można domniemywać, wskazuje na świadomą nieumyślność oraz, iż rażąco i umyślnie naruszenie reguł ruchu drogowego poprzedzające potrącenie pieszego stanowią co najwyżej o popełnieniu czynu z art. 174 § 1 k.k., zaś „samo potrącenie pieszego, którego oskarżony mógł dostrzec z odległości umożliwiającej wykonanie manewrów obronnych, których nie wykonał, ewidentnie świadczy o tzw. błędnie decyzyjnym, który nie został omówiony w motywach głosowanego orzeczenia, chociażby w aspekcie odruchu bezwarunkowego i przemyslenia lepszego wariantu jazdy przy uwzględnieniu jego uwagi na ścigający go policyjny radiowóz. Tak więc przyjęcie po stronie oskarżonego „pełnej obojętności”, której przejawem był brak jakiegokolwiek aktywności w kierunku zapobiegnięcia skutkowi, był wnioskiem zbyt daleko idącym, o ile nie przedczesnym”⁴⁴. Stanowiska tego nie można jednak podzielić. Nie można się bowiem zgodzić z tym, że w sytuacji, gdy kierujący samochodem z dużą prędkością widzi na przejściu dla pieszych człowieka i nie podejmuje żadnego manewru, aby uniknąć zdarzenia jest jedynie błędem decyzyjnym, a nie świadczy tym samym o godzeniu się na niechybne spowodowanie skutku śmiertelnego u tego pieszego. W orzecznictwie wyrażane jest wszak stanowisko, że: „W niektórych wypadkach na tle samej strony przedmiotowej przestępstwa, a zatem na podstawie działania sprawcy, można w sposób niewątpliwy ustalić zamiar, jaki mu towarzyszył”⁴⁵. Podobnie stwierdził SA w Warszawie, wskazując, że: „W sytuacji gdy sprawca śmierci człowieka zaprzecza (co jest regułą) swemu zamiarowi zabójstwa, istnienie tego zamiaru lub jego brak, może być ustalony przede wszystkim na podstawie analizy najbardziej uchwytnych, widocznych elementów zachowania się sprawcy. Do tych zaś należą okoliczności przedmiotowe czynu. Nie oznacza to lekceważenia innych okoliczności, takich jak np.: charakter i usposobienie sprawcy, jego poziom umysłowy, reakcje emocjonalne i zachowanie się w stosunku do otoczenia, tło i powody zajścia, stosunek do pokrzywdzonego”⁴⁶. Słusznie stwierdza Mariusz Nawrocki, że: „W procesie karnym nie uzyskujemy pewności matematycznej czy metafizycznej, ale pewność moralną, względną czy historyczną. Skoro zaś tylko o tego rodzaju pewności może być mowa w procesie karnym, to nie wolno nam postponować stanu prawdopodobieństwa jako stanu rzekomo niezdolnego do wytworzenia odpowiedniego stopnia przekonania sędziowskiego. Na gruncie procesu karnego, nie mogąc osiągnąć pewności matematycznej, musimy operować pojęciem prawdopodobieństwa, które ma różne stopnie. Przekonanie sędziego o pewnym stanie rzeczy jest wprost zależne od większego lub mniejszego stopnia prawdopodobieństwa”⁴⁷.

⁴⁴ K.J. Pawelec, *Potrącenie...*

⁴⁵ Wyrok SA we Wrocławiu z 15.03.2017 r., II AKa 33/17, LEX nr 2292419; zob. też wyrok SA w Łodzi z 19.09.2016 r., II AKa 165/16, LEX nr 2250073, w którym wskazano, że: „W sytuacji gdy sprawca jednoznacznie nie werbalizuje swojego zamiaru, o jego zamiarze można, a nawet należy wnioskować na podstawie uzewnętrzniczonych przejawów jego zachowania się, zaś użycie niebezpiecznego narzędzia przez zadanie nim ciosów w ważne dla życia ludzkiego organy lub części ciała może wskazywać na istnienie zamiaru (co najmniej ewentualnego) dokonania zabójstwa człowieka. Równie jednak istotne i wymagające podkreślenia jest, że jednak same te okoliczności nie są wystarczające do przyjęcia takiego zamiaru. Dla przyjęcia zamiaru sprawcy usiłowania zabójstwa nie są bowiem wystarczające tylko przesłanki przedmiotowe, lecz niezbędne jest także rozważenie przesłanek natury podmiotowej, jak i tła i powodów zajścia, pobudek działania sprawcy, stosunku do pokrzywdzonego, osobowości i charakteru sprawcy, jego dotychczasowego trybu życia, zachowania się przed i po popełnieniu czynu oraz innych okoliczności, z których niezbicie wynikałoby, że oskarżony chcąc spowodować uszkodzenie ciała, swą zgodą stanowiącą realny proces psychiczny, towarzyszący czynowi, obejmował tak wyjątkowo ciężki możliwy skutek jakim jest śmierć ofiary”.

⁴⁶ Wyrok SA w Warszawie z 14.05.2002 r., II AKa 141/02, LEX nr 55730.

⁴⁷ M. Nawrocki, *Ustalenie zamiaru popełnienia przestępstw umyślnych*, „Prawo w Działaniu” 2020/43, s. 57.

W cytowanym wyżej wyroku SA w Krakowie z 19.05.2016 r. trafnie wskazano, że: „Stopień prawdopodobieństwa wywołania (odpowiednio – uniknięcia) negatywnego skutku, który nie jest jeszcze tak wysoki, aby zbliżyć się do pewności, ani tak mały, by go można lekceważyć, gdy wiąże się z obojętnością sprawcy, oznacza w takim przypadku zamiar wynikowy”⁴⁸. Jak wskazywano wyżej, ustalenie zamiaru następuje przy uwzględnieniu tego, czy sprawca przewidywał prawdopodobieństwo nastąpienia skutku, co należy odnosić do osoby sprawcy i jego możliwości spostrzeżenia rzeczywistości. Ustalenie zamiaru ma charakter pośredni, ponieważ dochodzi do niego na podstawie „faktów zewnętrznych wskazujących na stosunek psychiczny sprawcy do czynu. Do tych faktów zewnętrznych należą okoliczności i sposób działania sprawcy, podłoże zdarzenia, sytuacja motywacyjna sprawcy (z której wnioskujemy o pobudkach, celach, które sprawcy ewentualnie przyświecały) oraz dane charakteryzujące osobowość sprawcy”⁴⁹. W tym więc zakresie ustalenie tych okoliczności jest zbliżone do ustalania obiektywnej przewidywalności na gruncie teorii obiektywnego przypisania skutku, w której podkreśla się, że brak tej obiektywnej przewidywalności wyłącza możliwość pokierowania swoim postępowaniem, by zapobiec następstwu działania⁵⁰. W przedmiotowym stanie faktycznym sprawca nie znajdował się w takim stanie psychofizycznym, w którym można by stwierdzić, że nie obejmował on swoją świadomością otaczającej go rzeczywistości⁵¹, w związku z czym trudno jest uznać, ażeby nie przewidywał tego, że może spowodować śmiertelny skutek w wyniku potrącenia ważącym kilkanaście ton samochodem rozpędzonym do ponad 100 km/h. Stwierdzenie tych okoliczności musi prowadzić do obiektywnej konkluzji, że prawdopodobieństwo nastąpienia skutku przekraczało stopień właściwy dla lekkomyślności i stanowiło zamiar ewentualny⁵². O działaniu nieumyślnym, właściwym dla wypadku drogowego można mówić jedynie wtedy, gdy w sposób niezamierzony sprawca nie zachowuje ostrożności wymaganej w danej sytuacji⁵³. Mikołaj Małecki wskazuje też, że obojętność woli występuje również przy działaniu nieumyślnym, jednakże wówczas „obojętność nie wynika jednak z decyzji sprawcy, uświadamiającego sobie konsekwencje swego działania, ale z nieświadomości stanu rzeczy, który jest istotny dla charakterystyki czynu zabronionego pod groźbą kary. Można powiedzieć, że umyślna obojętność jest przez sprawcę wybrana, zaś obojętność nieumyślna, z powodu niedoboru informacji w świadomości człowieka, zostaje mu ontologicznie narzucona”⁵⁴. W omawianym przypadku trudno jest jednak przyjąć, ażeby sprawca nie posiadał świadomości stanu rzeczy i konsekwencji wynikających z uderzenia samochodem rozpędzonym do ponad 100 km/h w ciało człowieka. Niezaprzeczalnie prawdą jest, że zamiaru

⁴⁸ Zob. przypis 10.

⁴⁹ M. Nawrocki, *Ustalenie...*, s. 58.

⁵⁰ S. Tarapata, *Przypisanie sprawstwa skutku w sensie dynamicznym w polskim prawie karnym*, Kraków 2019, s. 215; K. Lipiński, *Wzorce osobowe w prawie karnym*, Warszawa 2020, s. 253.

⁵¹ Nie powinna wyłączać obiektywnej przewidywalności i umyślności sytuacja, w której sprawca sam wpadł się w stan odurzenia, i w ten sposób sam pozbawił się możliwości kontrolowania rzeczywistości, zob. K. Lipiński, *Wzorce...*, s. 261; A. Liszewska, *Odpowiedzialność karna za popełnienie czynu zabronionego w stanie tak zwanej zawinionej niepoczytalności*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2017/43, s. 391; M. Kamiński, *Upojenie alkoholowe a poczytalność – problemy orzecznicze*, „Palestra” 2017/4, s. 48.

⁵² Wyrok SA w Szczecinie z 15.01.2015 r., II AKa 219/14, LEX nr 1999331.

⁵³ M. Małecki, *Nieostrożność w konstrukcji przestępstwa nieumyślnego*, „Prokuratura i Prawo” 2016/5, s. 30.

⁵⁴ M. Małecki, *Kryteria przypisania zamiaru wynikowego. Uwagi na marginesie wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 29 kwietnia 2013 r. (II AKa 62/13)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2013/3, s. 38.

nie można domniemywać, lecz podlega on dowodzeniu na podstawie wszelkich środków dowodowych, które podlegają swobodnej ocenie sędziowskiej. W sposób oczywisty sąd nie może „wejść do umysłu” i stwierdzić, czy kierujący godził się na zabicie człowieka czy też nie, jednak nie może też poprzestać na samym tylko stwierdzeniu w tej kwestii oskarżonego. W tym celu niezbędne jest przeprowadzenie postępowania dowodowego w kierunku ustalenia możliwości postrzegania rzeczywistości przez kierującego w chwili zdarzenia, a przede wszystkim tego, z jakiej odległości kierujący mógł zauważyć ofiarę i czy mógł podjąć jakiekolwiek działania obronne w celu uniknięcia zderzenia, i czy takie działania podjął. Szczególnie te dwie okoliczności mają zasadnicze znaczenie w kwestii stwierdzenia tego, czy oskarżony godził się na śmiertelne potrącenie człowieka. Mając takie dowody wskazujące na to, że kierujący powinien dostrzec pieszego i podjąć działania obronne, tak jak w sprawie przed SA we Wrocławiu, sąd jest władny stwierdzić o istnieniu zamiaru ewentualnego, za którym przemawiają względy logiki i zasady doświadczenia życiowego (art. 7 Kodeksu postępowania karnego⁵⁵). Nie stanowi to przy tym rozstrzygnięcia wątpliwości na niekorzyść oskarżonego, skoro sąd dał wiareę jednym dowodom odmawiając jej innym⁵⁶.

Również Sąd Apelacyjny w Białymstoku przyjął, że w sytuacji, w której kierujący umyślnie zjechał na przeciwny pas ruchu doprowadzając do czołowego zderzenia z samochodem jadącym w przeciwnym kierunku, w wyniku czego śmierć poniosła pasażerka tego samochodu, sprawca odpowiada za zabójstwo w zamiarze ewentualnym⁵⁷. Sąd ten wskazał trafnie, że: „Dla możliwości przypisania popełnienia czynu zabronionego z art. 148 § 1 k.k. istotnym jest zatem ustalenie, że zamiar zabójstwa, a zatem spowodowania śmierci człowieka, towarzyszył sprawcy w chwili kiedy sprawca działał. Zamiar taki nie musi natomiast trwać, aż do samego momentu wystąpienia rzeczony skutku”⁵⁸. Trafna jest też dalsza konstatacja, że: „Jeżeli do znamion czynu zabronionego należą skutki działania, to świadomość musi obejmować również przewidywanie przebiegu koniecznego związku przyczynowego między działaniem a tymi skutkami. Naturalnie, to przewidywanie wystarczy w ogólnych zarysach”⁵⁹.

W tym miejscu trzeba wskazać na zmiany legislacyjne, jakie miały miejsce w 2016 r. w ustawodawstwie włoskim. Sytuacja tam bowiem była przeciwna do regulacji polskiej – do 2016 r. kwestia wypadków śmiertelnych kwalifikowana była na podstawie ogólnych przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, jednak w dolnych progach ustawowego zagrożenia, w związku z czym dla podwyższenia sankcji karnej za tego typu czyny wprowadzono przestępstwo wypadku śmiertelnego (na wzór polskiego art. 177 § 2 k.k.) zagrożonego karą od 2 do 7 lat pozbawienia wolności lub od 8 do 12 lat pozbawienia wolności w przypadku, gdy sprawca znajdował się pod wpływem alkoholu lub narkotyków⁶⁰. Jest to więc działanie przeciwne do oma-

⁵⁵ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2020 r. poz. 30).

⁵⁶ Postanowienie SN z 18.12.2019 r., IV KK 651/19, LEX nr 2784008.

⁵⁷ Wyrok SA w Białymstoku z 13.12.2007 r., II AKa 195/07, LEX nr 1642406.

⁵⁸ Wyrok SA w Białymstoku z 13.12.2007 r., II AKa 195/07.

⁵⁹ Wyrok SA w Białymstoku z 13.12.2007 r., II AKa 195/07.

⁶⁰ G. Montanari Vergallo, E. Marinelli, N.M. di Luca, V. Masotii, R. Cecchi, S. Zaami, *Italian law on the vehicular homicide; medical legal issues and comparative analysis*, „Società Editrice Universo” 2017/3, s. 214–215; E. Marinelli, S. Pichini, S. Zaami, R. Giorgetti, F.P. Busardò, R. Pacifici, „Vehicular homicide”, *a new Italian offence: law provisions and comparison with some other European countries*, „European Review for Medical and Pharmacological Sciences” 2016/20, s. 3146.

wianej sytuacji, chociaż spotkać można również głosy, że: „rozsądna polityka karania sprawców przestępstw komunikacyjnych powinna zmierzać zarówno do naprawienia wyrządzonych szkód, jak i do zadośćuczynienia krzywdom, ale bez potrzeby uciekania się do drastycznych regulacji karnych, operujących wieloletnimi karami pozbawienia wolności czy też zakazami prowadzenia pojazdów mechanicznych”⁶¹. Na tym tle wydaje się, że nie jest konieczne wprowadzenie nowego typu zabronionego zabójstwa drogowego, który miałby się mieścić niejako pomiędzy kwalifikacją z art. 148 § 1 k.k. a art. 177 § 2 k.k. Współcześnie Kodeks karny przewiduje rozbudowany katalog czynów zabronionych dotyczących odpowiedzialności karnej za zabójstwo⁶² i nie wydaje się konieczne wprowadzenie nowego typu czynu zabronionego, który byłby zbędny wobec możliwości przyjęcia zamiaru ewentualnego zabójstwa. Mając jednak na względzie to, że przyjęcie w omawianym tu zagadnieniu „godzenia się” na spowodowanie skutku śmiertelnego jest niewątpliwie kontrowersyjne i trudne, ustawodawca powinien rozważyć możliwość wprowadzenia typu kwalifikowanego śmiertelnego wypadku drogowego, czy to w rozdziale XXI bądź w rozdziale XIX Kodeksu karnego, którego znamieniem kwalifikującym byłoby rażące naruszenie reguł ruchu drogowego. Niewątpliwie sięganie do kwalifikacji z art. 148 § 1 k.k. w omawianym zagadnieniu jest uzasadniane stosunkowo niską karą, możliwą do wymierzenia na podstawie art. 177 § 2 k.k. (przewidującym karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat) w stosunku do zabójstwa. Wprowadzenie nieostrego znamienia „rażącego” naruszenia reguł ruchu drogowego, które jest – co prawda – ocenne, nie narusza jednak zasad określoności przepisów karnych i jest obecne wśród znamion czynów zabronionych (art. 326 § 2 k.k., art. 333 § 2 k.k., art. 336 § 2 k.k.) oraz w przepisach części ogólnej Kodeksu karnego (np. art. 25 § 2a k.k., art. 68 § 2 i 3 k.k.). Ustawodawca zresztą stosuje także inne podobne określenie w Kodeksie karnym wśród znamion przestępstw jak „szczególne okrucieństwo” (art. 148 § 2 pkt 1) czy „szczególne udręczenie” (art. 189 § 3). Na tle niektórych krajów europejskich, przewidujących odrębną penalizację śmiertelnego wypadku drogowego, zagrożenie ustawowe przewidziane w art. 177 § 2 k.k. nie jest wysokie – w Wielkiej Brytanii i we Francji zagrożenie karą pozbawienia wolności w tym przypadku wynosi do 14 lat⁶³. Szczególnie surowe, a przy tym rozbieżne, jest ustawodawstwo w poszczególnych stanach USA, gdzie w przypadku spowodowania wypadku drogowego przez pijanego kierowcę przewiduje się karę więzienia, w zależności od stanu, np. do 5, 24, 60, 99 lat, czy nawet dożywotniego pozbawienia wolności⁶⁴. Nie jest więc wykluczone, że ustawodawca powinien rozważyć potrzebę wprowadzenia surowszej odpowiedzialności za rażące naruszenie reguł ruchu drogowego i spowodowanie wypadku śmiertelnego jako nowego kwalifikowanego typu przestępstwa zagrożonego zdecydowanie surowszą sankcją karną, np. do 15 lat pozbawienia wolności.

⁶¹ K.J. Pawelec, *Z problematyki karania sprawców przestępstw drogowych*, „Przeegląd Sądowy” 2017/10, s. 91.

⁶² Zob. E. Guzik-Makaruk, E. Wojewoda, *Ewolucja odpowiedzialności za zabójstwo na tle kodeksu karnego z 1997 r.*, „Studia Prawnoustrojowe” 2018/40, s. 60 i n.

⁶³ G. Montanari Vergallo, E. Marinelli, N.M. di Luca, V. Masotii, R. Cecchi, S. Zaami, *Italian law...*, s. 217.

⁶⁴ Mothers Against Drunk Driving National Office, *Penalties for Drunk Driving Vehicular Homicide*, Waszyngton 2018, <https://www.madd.org/wp-content/uploads/2018/07/Vehicular-Homicide.pdf> (dostęp: 6.03.2021 r.).

5. ZAKOŃCZENIE

Mając więc na względzie powyższe ustalenia, można stwierdzić, że w niektórych okolicznościach faktycznych uzasadnione jest sięganie po surowszą odpowiedzialność z art. 148 § 1 k.k. wobec sprawcy powodującego wypadek śmiertelny, kiedy można stwierdzić, iż, przewidując możliwość śmiertelnego potrącenia człowieka, kierujący godził się na takie nastąpienie skutku. Przyjęcie zamiaru ewentualnego w sposób oczywisty wyłącza w takim przypadku możliwość zakwalifikowania czynu jako, z istoty, nieumyślnego wypadku drogowego z art. 177 § 2 k.k. Istotą penalizowania wypadku jest to, że sprawca naruszył reguły ruchu drogowego, w wyniku czego powstał skutek, o którym mowa w art. 177 § 1 i 2 k.k. Samo naruszenie tych reguł bez wystąpienia skutku można byłoby rozpatrywać w kategoriach wykroczenia, wobec czego zaistnienie przestępstwa z art. 177 k.k. ma niejako charakter przypadkowy. W sytuacji jednak, kiedy w toku postępowania zostanie ustalone, że sprawca, który rażąco i drastycznie narusza reguły bezpieczeństwa w ruchu drogowym, dostrzegając możliwość potrącenia człowieka i nie podejmując przeciw temu żadnych akcji obronnych nie może odpowiadać jedynie za „przypadkowe” spowodowanie śmierci, lecz powinien odpowiadać za zabójstwo popełnione w zamiarze ewentualnym.

Umieszczenie występkę wypadku drogowego w rozdziale XXI Kodeksu karnego, poświęconym przestępstwom przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji nie może być postrzegane jako równoczesne wyłączenie stosowania innych typów czynów zabronionych za czyny podjęte w ruchu drogowym. W przypadkach rażącego naruszenia reguł ruchu drogowego wykraczającego daleko poza granicę zwykłego naruszenia zasad ruchu drogowego, obiektywnie uzasadnione jest stwierdzenie, że sprawca musiał liczyć się z konsekwencjami swojego zachowania, a więc możliwością spowodowania wypadku, który, mając na względzie prędkość z jaką się poruszał, mógł wywołać skutek śmiertelny. Za surowszym traktowaniem takich zdarzeń przemawiają też względy kryminalnopolityczne – przypisanie zbrodni zabójstwa nie wpływa tylko, co oczywiste, na wymiar kary, lecz ma także konsekwencje w zakresie wykonania kary i kwestii chociażby warunkowego przedterminowego zwolnienia. Z całą stanowczością należy stwierdzić, że możliwość skazania w omawianym przypadku za zabójstwo z art. 148 § 1 k.k. stanowić będzie sytuację wyjątkową, i jako wyjątek od zasady o odpowiedzialności karnej z art. 177 § 2 k.k. nie powinien być stosowany w sposób rozszerzający, lecz jedynie w tych sytuacjach, kiedy wskazują na to udowodnione w postępowaniu okoliczności. Rozwiązaniem pośrednim może być jednak wprowadzenie nowego typu kwalifikowanego przestępstwa spowodowania wypadku śmiertelnego, w którym znamieniem kwalifikującym byłoby rażące naruszenie reguł ruchu drogowego, co powinno skutkować znacznie wyższą sankcją karną niż obecnie przewidzianą w art. 177 § 2 k.k. (przewidującym karę do 8 lat pozbawienia wolności).

Summary

Jan Kluza, *Responsibility of the Perpetrator of Vehicular Homicide for Basic Type of the Offence of Homicide (Article 148(1) of the Criminal Code)*

The article deals with the issue of the possibility of prosecuting the person who caused a road accident in which the victim died for homicide in the basic form. In specific facts of

cases, it is reasonable to conclude that an intention (dolus eventualis) to cause a possible fatal outcome can be attributed to the driver, which excludes liability for vehicular homicide. For this purpose, selected case law of ordinary courts and the views expressed in literature presented with regard to the dolus eventualis of the perpetrator of the offence are analysed. In situations of gross violation of road traffic rules on the basis of circumstances objectively justifying a high degree of probability of a given effect, the perpetrator should be held more strictly responsible for the offence.

Keywords: homicide, road accident, dolus eventualis, reconciliation

Streszczenie

Jan Kluza, Odpowiedzialność sprawcy wypadku drogowego ze skutkiem śmiertelnym za zabójstwo w typie podstawowym (art. 148 § 1 Kodeksu karnego)

Artykuł porusza problematykę możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności karnej za zabójstwo sprawcy wypadku drogowego, w którym poszkodowany poniósł śmierć. W szczególnych okolicznościach faktycznych uzasadnione jest stwierdzenie, że kierującemu można przypisać zamiar ewentualny spowodowania skutku śmiertelnego, co wyklucza odpowiedzialność za nieumyślny wypadek drogowy. W tym celu poddano analizie wybrane orzecznictwo sądów powszechnych oraz poglądy doktryny, prezentowane na gruncie przypisania sprawcy przestępstwa zamiaru ewentualnego. W sytuacjach rażącego naruszenia reguł w ruchu drogowym, na podstawie okoliczności obiektywnie uzasadniających wysoki stopień prawdopodobieństwa nastąpienia skutku, sprawca powinien ponosić surowszą odpowiedzialność za zbrodnię.

Słowa kluczowe: zabójstwo, wypadek drogowy, zamiar ewentualny, godzenie się

Literatura:

1. Andrejew I., *Kodeks karny. Krótki komentarz*, Warszawa 1986.
2. Bogdan G. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. I, *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016.
3. Buchała K., *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989.
4. Budyn-Kulik M. [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2016.
5. Burdziak K., *Aspekt wolincjonalny zamiaru bezpośredniego i ewentualnego – rozważania na tle kwalifikowanych typów przestępstwa zabójstwa*, *Prawo w Działaniu* 2020, nr 43.
6. Cieślak M., *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1990.
7. Dukiet-Nagórska T., Sitarz O. [red.] *Prawo karne. Część ogólna, szczególna i wojskowa*, Warszawa 2020.
8. Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2017.
9. Giezek J., *Strona podmiotowa czynu zabronionego a model i kryteria subiektywnego przypisania* [w:] *Obiektywne oraz subiektywne przypisanie odpowiedzialności karnej*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2016.
10. Guzik-Makaruk E., Wojewoda E., *Ewolucja odpowiedzialności za zabójstwo na tle kodeksu karnego z 1997 r.*, *Studia Prawnoustrojowe* 2018, nr 40.
11. Kamiński M., *Upojenie alkoholowe a poczytalność – problemy orzecznicze*, *Palestra* 2017, nr 4.
12. Komisja ds. reformy prawa karnego, *Uzasadnienie do projektu kodeksu karnego*, Państwo i Prawo 1994, nr 3 (wkładka).
13. Kotowski W., *Wzorcowe rozstrzygnięcie w sprawie wypadku drogowego ze skutkiem śmiertelnym*, *Palestra* 2020, nr 10.

14. Krzymuski E., *Wykład prawa karnego ze stanowiskami nauki i prawa austriackiego*, Kraków 1901.
15. Lipiński K., *Wzorce osobowe w prawie karnym*, Warszawa 2020.
16. Liszewska A., *Odpowiedzialność karna za popełnienie czynu zabronionego w stanie tak zwanej zawinionej niepoczytalności*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego 2017, nr 43.
17. Makarewicz J., *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1932.
18. Małecki M., *Kryteria przypisania zamiaru wynikowego. Uwagi na marginesie wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 29 kwietnia 2013 r. (II AKa 62/13)*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2013, nr 3.
19. Małecki M., *Nieostrożność w konstrukcji przestępstwa nieumyślnego*, Prokuratura i Prawo 2016, nr 5.
20. Marinelli E., Pichini S., Zaami S., Giorgetti R., Busardò F.P., Pacifici R., „*Vehicular homicide*”, a new Italian offence: law provisions and comparison with some other European countries, *European Review for Medical and Pharmacological Sciences* 2016, nr 20.
21. Montanari Vergallo G., Marinelli E., di Luca N.M., Masotii V., Cecchi R., Zaami S., *Italian law on the vehicular homicide; medical legal issues and comparative analysis*, Società Editrice Universo 2017, nr 3.
22. Motherss Against Drunk Driving National Office, *Penalties for Drunk Driving Vehicular Homicide*, Waszyngton 2018, <https://www.madd.org/wp-content/uploads/2018/07/Vehicular-Homicide.pdf>.
23. Nawrocki M., *Ustalenie zamiaru popełnienia przestępstw umyślnych*, Prawo w Działaniu 2020, nr 43.
24. Pawelec K.J., *Potrącenie na przejściu dla pieszych ze skutkiem śmiertelnym jako zabójstwo – glosa – II AKa 281/17*, *Monitor Prawniczy* 2020, nr 7.
25. Pawelec K.J., *Z problematyki karamia sprawców przestępstw drogowych*, *Przegląd Sądowy* 2017, nr 10.
26. Stefański R.A. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020.
27. Szeleszczuk D. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna, t. I, Komentarz do artykułów 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.
28. Tarapata S., *Przypisanie sprawstwa skutku w sensie dynamicznym w polskim prawie karnym*, Kraków 2019.
29. Warylewski J., *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2020.
30. Waszczyński J., *Jeszcze w sprawie zamiaru ewentualnego*, *Palestra* 1977, nr 5.
31. Wróbel W., Zoll A., *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2014.
32. Zoll A. [w:] *Kodeks karny. Część ogólna, t. I, Komentarz do art. 1–52*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016.